

DOI: 10.4467/29567610PIB.26.016.23488

Małgorzata Pacer

Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego

ORCID: 0000-0003-3972-6370

malgorzata.pacer@wskz.pl

ZAGINIĘCIE JAKO NARZĘDZIE TERRORU. PRZYPADEK 21. EGIPSKICH KOPTÓW PORWANYCH W LIBII PRZEZ ISIS

DISAPPEARANCE AS A TOOL OF TERROR. THE CASE OF 21. EGYPTIAN COPTS KIDNAPPED IN LIBYA BY ISIS

Streszczenie

Artykuł podejmuje problematykę zaginięcia jako narzędzia terroru, analizując przypadek 21. egipskich Koptów porwanych w Libii przez tzw. Państwo Islamskie (ISIS) w latach 2014–2015. Celem pracy jest ukazanie zaginięcia nie tylko jako etapu poprzedzającego przemoc bezpośrednią, lecz jako samodzielnej formy oddziaływania terrorystycznego, wywołującej długotrwałą niepewność, destabilizację społeczną oraz traumę wśród rodzin ofiar i wspólnot lokalnych. W artykule zastosowano metodę studium przypadku, opartą na analizie dostępnych źródeł wtórnych, doniesień medialnych, raportów organizacji międzynarodowych oraz relacji rodzin ofiar. Szczególną uwagę poświęcono fazie zaginięcia – okresowi braku informacji o losie porwanych – oraz jej konsekwencjom psychologicznym, społecznym i symbolicznym. Autor wskazuje, że celowe utrzymywanie niepewności co do losu ofiar stanowi istotny element strategii terrorystycznej, wzmacniającej efekt zastraszenia i dehumanizacji.

Przypadek 21. Koptów ukazany został także w szerszym kontekście migracji zarobkowej, niestabilności państwowej Libii oraz prześladowań religijnych, co pozwala traktować go jako modelowy przykład zaginięcia w warunkach konfliktu asymetrycznego. Wnioski z analizy podkreślają potrzebę uwzględniania zaginięć przymusowych w badaniach nad terroryzmem oraz w systemach międzynarodowej ochrony osób zaginionych.

Słowa kluczowe: zaginięcie osób, terroryzm, ISIS, Koptowie, zaginięcia przymusowe, migracja zarobkowa, Libia, przemoc ekstremistyczna, niepewność losu, studium przypadku

Abstract

The article addresses the issue of disappearance as a tool of terror, analysing the case of 21 Egyptian Copts kidnapped in Libya by the so-called Islamic State (ISIS) in 2014–2015. The aim of the study is to present disappearance not merely as a stage preceding direct violence, but as an autonomous form of terrorist impact that generates prolonged uncertainty, social destabilisation, and trauma among victims' families and local communities.

The article employs a case study method based on the analysis of secondary sources, media reports, documentation of international organisations, and accounts provided by victims' families. Particular attention is devoted to the phase of disappearance – the period marked by a lack of information about the fate of the abducted individuals – and to its psychological, social, and symbolic consequences. The author argues that the deliberate maintenance of uncertainty regarding the victims' fate constitutes a significant element of terrorist strategy, reinforcing mechanisms of intimidation and dehumanisation.

The case of the 21 Copts is also examined within a broader context of labour migration, Libya's state fragility, and religious persecution, which allows it to be treated as a model example of disappearance in conditions of asymmetric conflict. The conclusions underline the necessity of incorporating enforced disappearances into research on terrorism and into international systems for the protection of missing persons.

Keywords: missing persons, terrorism, ISIS, Copts, enforced disappearances, labour migration, Libya, extremist violence, uncertainty of fate, case study

Wprowadzenie

Zaginienie osoby w warunkach przemocy politycznej bywa ujmowane jako stan przejściowy między życiem a potwierdzoną śmiercią. Z perspektywy nauk o bezpieczeństwie i kryminologii coraz częściej podkreśla się jednak, że okres niepewności co do losu osoby zaginionej może stanowić samodzielny mechanizm oddziaływania – generujący długotrwałe skutki psychologiczne, społeczne i instytucjonalne¹. W polskiej literaturze przedmiotu zaginięcia analizuje się m.in. jako zjawisko wielowymiarowe, wymagające łączenia perspektywy prawnej, kryminalistycznej i kryminologicznej, a także uwzględniania „ciemnej liczby” przestępstw w sprawach wieloletnich zaginięć².

Szczególną postać tego zjawiska stanowią zaginięcia przymusowe (*enforced disappearances*) oraz porwania w kontekście konfliktów i działalności organizacji terrorystycznych. W takich przypadkach brak informacji o losie wprowadzonych nie jest wyłącznie „luką” w obiegu danych, ale może być

¹ A. Urbaniak, *Wieloletnie zaginięcia osób jako efekt działań przestępczych*, „Biuletyn Kryminologiczny” nr 24, 2017, s. 58–61.

² P. Wojnicz, *Zaginienia osób. Studium prawne, kryminalistyczne i kryminologiczne*, Olsztyn 2021, s. 23–26.

elementem strategii przemocy – wzmacniającym efekt zastraszenia, polaryzację społeczną i presję na państwa oraz opinię publiczną³. W tym kontekście studium przypadku 21. egipskich Koptów porwanych w Libii przez struktury powiązane z tzw. Państwem Islamskim (ISIS) jest szczególnie istotne: wydarzenie to zostało jednoznacznie potępione przez społeczność międzynarodową, w tym Radę Bezpieczeństwa ONZ oraz Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka, jako zbrodnia wymierzona w ofiary m.in. z powodu ich tożsamości religijnej⁴.

Dla potrzeb niniejszego artykułu kluczowe jest przesunięcie akcentu z końcowego aktu przemocy na fazę zaginięcia, tj. okres porwania i utrzymywania ofiar w niewoli, w którym rodziny pozostają w stanie niepewności, a instytucje publiczne działają w warunkach ograniczonej informacji. Źródła międzynarodowe odnoszące się do tej sprawy wskazują na jej charakter jako poważnego naruszenia norm prawa międzynarodowego oraz na konieczność rozliczenia sprawców⁵. Jednocześnie, analiza ta wymaga osadzenia przypadku w szerszym tle niestabilności państwowej Libii oraz dynamiki działalności ISIS w tym państwie w połowie drugiej dekady XXI wieku⁶.

Celem artykułu jest zatem wykazanie, że „zaginięcie” może pełnić funkcję narzędzia terroru – jako instrument kontroli informacyjnej i psychologicznej, oddziałujący zarówno na rodziny, jak i na szerszą publiczność. W pracy zastosowano metodę studium przypadku oraz analizę źródeł: dokumentów i komunikatów instytucji międzynarodowych, raportów organizacji ochrony praw człowieka, a także literatury naukowej (w tym polskiej), pozwalającej uporządkować zagadnienie zaginięć w ujęciu prawnokryminalnym oraz z obszarów bezpieczeństwa⁷.

³ United Nations Security Council, Security Council Press Statement on Murder of 21 Egyptians (SC/11782), <https://press.un.org/en/2015/sc11782.doc.htm> (dostęp: 10.01.2026).

⁴ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Zeid urges Libyans to oppose extremism after “vile” murder of Coptic Christians, 17.02.2015, dostęp: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2015/02/zeid-urges-libyans-oppose-extremism-after-vile-murder> (dostęp: 10.01.2026).

⁵ Human Rights Watch, *Libya/Egypt: Murder of Egyptians a War Crime*, <https://www.hrw.org/news/2015/02/16/libya/egypt-murder-egyptians-war-crime> (dostęp: 10.01.2026). Zob. United Nations News / ReliefWeb, *Security Council, Ban condemn ISIL murder of 21 Egyptian Coptic Christians in Libya*, <https://reliefweb.int/report/libya/security-council-ban-condemn-isil-murder-21-egyptian-coptic-christians-libya> (dostęp: 10.01.2026).

⁶ A. Wejkszner, *Państwo Islamskie. Narodziny nowego kalifatu?*, Warszawa 2016, s. 141–145.

⁷ A. Wentkowska, *Poszukiwania osób zaginionych*, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2016, s. 11–14.

W związku z tak sformułowanym celem artykułu analizę podporządkowano następującym pytaniom badawczym:

1. W jaki sposób zaginięcie osób może funkcjonować jako samodzielne narzędzie oddziaływania terrorystycznego, niezależnie od aktu przemocy bezpośredniej?
2. Jaką rolę pełni faza niepewności co do losu ofiar w strategii terrorystycznej organizacji ISIS?
3. Jakie konsekwencje psychologiczne, społeczne i symboliczne wywołuje zaginięcie wśród rodzin ofiar oraz wspólnoty religijnej egipskich Koptów?
4. W jaki sposób kontekst religijny i instytucjonalna rola Kościoła Koptyjskiego wpływają na interpretację i społeczne przetwarzanie doświadczenia zaginięcia?

Postawione pytania badawcze wyznaczają strukturę analizy i pozwalają ukazać zaginięcie jako istotny, a często niedostrzegany komponent przemocy terrorystycznej w warunkach konfliktów asymetrycznych.

Kościół Koptyjski jako fundament tożsamości ofiar

Początki chrześcijaństwa w Egipcie sięgają I wieku naszej ery. Tradycja koptyjska łączy powstanie pierwszej wspólnoty chrześcijańskiej w Aleksandrii z działalnością św. Marka Ewangelisty. W ciągu kolejnych dziesięcioleci chrześcijaństwo stopniowo rozprzestrzeniło się z ośrodków miejskich na obszary wiejskie, a Kościół egipski stał się jednym z najważniejszych centrów życia religijnego oraz refleksji teologicznej w starożytnym świecie śródziemnomorskim. Z czasem Aleksandria zaczęła odgrywać istotną rolę jako jeden z głównych ośrodków chrześcijaństwa wczesnego, obok Rzymu, Antiochii, Jerozolimy i Konstantynopola⁸. Jedną z charakterystycznych cech duchowości egipskiego chrześcijaństwa był bardzo dynamiczny rozwój monastycyzmu. To właśnie na terenach Egiptu narodziły się pierwsze wspólnoty pustelnicze i klasztorne, które z czasem stały się wzorcem dla innych form życia zakonnego w chrześcijaństwie. Postaci takie jak Antoni Wielki czy Pachomiusz zapoczątkowały model duchowości pustynnej, który stawiał w centrum ascezę, modlitwę i odosobnienie od świata⁹. W ten sposób tradycja egipska wywarła ogromny wpływ na kształtowanie się życia monastycznego w całym chrześcijaństwie.

⁸ S. Atiya Aziz (red.), *The Coptic encyclopedia*, vol. 3, New York 1991, s. 1376–1378.

⁹ D.J. Chitty, *The desert a city: an introduction to the study of Egyptian and Palestinian monasticism under the Christian Empire*, Blackwell 1966, s. 45–60.

Określenie „Koptowie” wywodzi się z greckiego słowa oznaczającego „Egipcjanina”, które w okresie arabskiego panowania przyjęło formę al-Qibt. Z czasem nazwa ta zaczęła odnosić się głównie do tej części ludności Egiptu, która pozostała przy chrześcijaństwie po wprowadzeniu islamu w VII wieku¹⁰. Współczesna tożsamość koptyjska opiera się więc na silnym poczuciu ciągłości historycznej i kulturowej – Koptowie postrzegają siebie jako potomków starożytnych mieszkańców Egiptu, którzy zachowali swoją odrębność religijną.

Kościół Koptyjski należy do najstarszych wspólnot chrześcijańskich świata i stanowi rdzeń tożsamości religijnej oraz kulturowej egipskich chrześcijan. Jego geneza sięga I wieku n.e., a tradycja kościelna wiąże jego powstanie z działalnością św. Marka Ewangelisty w Aleksandrii¹¹. W wyniku sporów doktrynalnych po Soborze Chalcedońskim (451 r.) Kościół koptyjski rozwinął się jako część orientalnej tradycji chrześcijańskiej, zachowując własną strukturę hierarchiczną, liturgię oraz język koptyjski jako element tożsamości religijnej¹².

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że dla egipskich Koptów religia nie pełni wyłącznie funkcji duchowej, lecz stanowi główny nośnik tożsamości zbiorowej, szczególnie w kontekście życia w państwie, w którym islam posiada status religii dominującej i konstytucyjnie uprzywilejowanej¹³. Kościół pełni zatem rolę instytucji integrującej wspólnotę, zapewniającej wsparcie społeczne i symboliczne, a także pośredniczącej w relacjach z państwem. W tym sensie przemoc wymierzona w Koptów ma wymiar nie tylko fizyczny, lecz również symboliczny – uderza w fundament ich tożsamości religijnej i wspólnotowej.

Dla wielu Koptów religia jest głównym nośnikiem tożsamości, szczególnie w kontekście wielowiekowej historii funkcjonowania w społeczeństwie zdominowanym przez islam. Analizy socjologiczne podkreślają, że tożsamość koptyjska jest konstruowana w oparciu o wspólne doświadczenia religijne, pamięć historyczną oraz instytucjonalne praktyki Kościoła, które pozwalają utrzymać poczucie odrębności i wspólnotowości w obrębie państwa egipskiego. Ta religijna tożsamość stanowi ramę interpretacyjną dla bieżących

¹⁰ G. Gawdat, *Coptic Civilization. Two Thousand Years of Christianity in Egypt*, New York 2014, s. 29–45, <https://aucpress.com/9789774166556/> (dostęp: 23.12.2025).

¹¹ S.H. Griffith, *The Church in the Shadow of the Mosque*, Princeton 2008, s. 35–38, <https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691146287/the-church-in-the-shadow-of-the-mosque> (dostęp: 10.01.2026),

¹² O.F.A. Meinardus, *Two Thousand Years of Coptic Christianity*, Cairo 1999, s. 12–18. <https://aucpress.com/9789774245112> (dostęp: 10.01.2026).

¹³ A. Wejkszner, *Państwo Islamskie...*, op. cit., s. 141–145.

doświadczeń społecznych, rodząc poczucie przynależności, ale także odpowiedzialności za kontynuowanie tradycji¹⁴. Kościół Koptyjski odgrywa również funkcję społeczno-interakcyjną. W społecznościach lokalnych instytucje kościelne, takie jak parafie, szkoły i placówki dobroczynne, są ważnymi centrami życia społecznego. Wspólne uczestnictwo w nabożeństwach, procesjach, świątach i działaniach charytatywnych sprzyja budowaniu więzi społecznych między członkami wspólnoty.

Migracja zarobkowa Koptów do Libii i kontekst zaginięcia

W analizie przypadku 21. egipskich Koptów kluczowe znaczenie ma uwzględnienie strukturalnych uwarunkowań społecznych i ekonomicznych, które kształtowały decyzje migracyjne członków tej wspólnoty. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że migracja zarobkowa chrześcijan egipskich nie była zjawiskiem incydentalnym, lecz wynikała z długotrwałych nierówności społecznych, ograniczonego dostępu do stabilnych źródeł utrzymania oraz poczucia ekonomicznej i obywatelskiej marginalizacji, szczególnie w regionach Górnego Egiptu. Decyzje o wyjeździe podejmowane były często w ramach strategii rodzinnych, w których praca za granicą stanowiła istotny element zabezpieczenia bytu, a niekiedy także sposób na uniknięcie lokalnych napięć społeczno-religijnych. W tym sensie migracja ta miała nie tylko wymiar ekonomiczny, lecz również społeczny i tożsamościowy, wpisując się w szerszy kontekst funkcjonowania mniejszości koptyjskiej w państwie egipskim.

Migracja zarobkowa egipskich Koptów do Libii stanowiła przez dekady istotny element strategii ekonomicznego przetrwania wielu rodzin, szczególnie z regionów Górnego Egiptu, takich jak Minya czy Asjut¹⁵. Pomimo narastającej niestabilności politycznej po 2011 roku Libia pozostawała atrakcyjnym rynkiem pracy ze względu na zapotrzebowanie na siłę roboczą i relatywnie wyższe zarobki. Jak wskazują raporty organizacji międzynarodowych, migranci – w tym chrześcijanie – funkcjonowali jednak w warunkach skrajnego zagrożenia bezpieczeństwa, braku ochrony prawnej oraz narażenia na działalność ugrupowań zbrojnych¹⁶.

¹⁴ A. Niżnik-Karmowska, *Tożsamość kulturowa na Bliskim Wschodzie – casus Koptów w Egipcie*, „Roczniki Humanistyczne” 2015, s. 23–42, 60–75, <https://ruj.uj.edu.pl/bitstreams/ca0296a6-e0b7-4ad1-bb5e-02d2fc0f4847/download> (dostęp: 22.12.2025).

¹⁵ International Organization for Migration, *Migration in Libya: A Country Profile*, IOM 2015, s. 22–25, <https://publications.iom.int/books/migration-libya-country-profile-2015> (dostęp: 10.01.2026).

¹⁶ UNHCR, *Libya Operational Update*, 2015, s. 3–5, <https://www.unhcr.org/libya.html> (dostęp: 10.01.2026).

W tym kontekście, na przełomie 2014 i 2015 roku, doszło do porwania 21 migrantów, z których 20. było obywatelami Egiptu wyznania koptyjskiego, a jeden obywatelem Ghany, pracującym razem z nimi¹⁷. Zostali oni uprowadzeni w rejonie Syrty – miasta, które w tym okresie znajdowało się pod kontrolą struktur tzw. Państwa Islamskiego. Okres ich przetrzymywania charakteryzował się całkowitym brakiem informacji o losie porwanych, co odpowiada definicji zaginięcia przymusowego w rozumieniu prawa międzynarodowego.

Odnalezienie ciał porwanych i zamordowanych 21. egipskich Koptów okazało się znaczącym wyzwaniem logistycznym i prawno-forensycznym. Chociaż egzekucja miała miejsce w lutym 2015 roku i została udokumentowana przez samych sprawców w publikowanym przez ISIL materiale filmowym, to przez kolejne lata nie istniały żadne oficjalne informacje o losie szczątków ofiar. Sytuacja uległa zmianie dopiero w październiku 2017 roku, gdy Prokurator Generalny Libii potwierdził znalezienie masowego grobu z ciałami 21. mężczyzn w rejonie Syrty, przy tej samej plaży, na której doszło do egzekucji. Wskazano, że ciała zostały pochowane z rękami związanymi z tyłu i nadal ubrane w pomarańczowe kombinezony, identyczne z tymi z nagrania. Postępowanie prokuratorskie i zatrzymanie osoby podejrzanej o udział w masakrze pomogły zlokalizować miejsce pochówku oraz powiązać je z dokumentowanym incydentem terroryzmu. Następnie ciała zostały przetransportowane do Egiptu i poddane testom DNA w celu ustalenia tożsamości poszczególnych osób, co było warunkiem ich godnego pochówku w rodzinnych wioskach i w świątyniach pamięci w prowincji Minya¹⁸.

Zaginięcie jako element strategii terrorystycznej ISIS

Z perspektywy badań nad terroryzmem kluczowe znaczenie ma fakt, że faza zaginięcia poprzedzająca egzekucję nie była jedynie etapem technicznym, lecz integralnym elementem strategii terrorystycznej. ISIS wykorzystywało kontrolę informacyjną i czasową niepewność losu ofiar do wywołania strachu, destabilizacji społecznej oraz presji psychologicznej wobec rodzin i wspólnot religijnych. Publikacja nagrania wideo z egzekucji w lutym 2015 roku, opatrzonego ideologicznym przekazem wymierzonym w chrześcijan, miała

¹⁷ Human Rights Watch, *Libya/Egypt: Murder...*, op. cit.

¹⁸ Agenzja Fides, *Libyan authorities confirm the bodies of the 21 Coptic martyrs have been found*, 7 października 2017 – ciała odnaleziono w rejonie Sirte, co potwierdził prokurator generalny Libii, a następnie podjęto procedury identyfikacji i powrotu szczątków do Egiptu, https://www.fides.org/en/news/63028-AFRICA_LIBYA_Libyan_authorities_confirm_the_bodies_of_the_21_Coptic_martyrs_have_been_found (dostęp: 10.01.2026).

charakter demonstracyjny i propagandowy¹⁹. Human Rights Watch jednoznacznie zakwalifikowało to wydarzenie jako zbrodnię wojenną, podkreślając jego religijny i symboliczny wymiar.¹⁰ Rada Bezpieczeństwa ONZ oraz Wysoki Komisarz ONZ ds. Praw Człowieka uznały egzekucję za rażące naruszenie międzynarodowych norm ochrony praw człowieka i wolności religijnej¹¹.

Ważnym aspektem tego przypadku jest obecność jednego obywatela Ghany, który – choć nie był Koptem – zginął razem z pozostałymi i został pochowany w tym samym miejscu, a następnie symbolicznie włączony w narrację męczeństwa. Fakt ten wzmacnia interpretację zdarzenia jako aktu przemocy o charakterze antychrześcijańskim, ale jednocześnie pokazuje transnarodowy wymiar zagrożenia wobec migrantów oraz uniwersalny charakter terrorystycznej przemocy.

Znaczenie przypadku dla badań nad zaginięciami

Z punktu widzenia badań nad zaginięciami osób szczególnie istotne jest uchwycenie momentu, w którym przemoc fizyczna zostaje poprzedzona i wzmocniona przez kontrolę informacyjną oraz celowe wytworzenie stanu niepewności. W analizowanym przypadku brak jakichkolwiek wiarygodnych informacji o losie porwanych przez wiele tygodni nie był jedynie konsekwencją chaosu konfliktu zbrojnego, lecz elementem świadomie konstruowanej strategii oddziaływania. Stan zawieszenia pomiędzy nadzieją a obawą uniemożliwiał rodzinom i wspólnocie religijnej podjęcie działań adaptacyjnych, wzmacniając poczucie bezradności i lęku. Tym samym zaginięcie funkcjonowało jako faza przemocy o charakterze pośrednim, w której oddziaływanie terrorystyczne realizowało się jeszcze przed ujawnieniem finalnego losu ofiar, przygotowując grunt pod jego późniejszą instrumentalizację propagandową.

Analizowany przypadek potwierdza, że zaginięcie może funkcjonować jako samodzielne narzędzie terroru, niezależnie od jego finalnego rozstrzygnięcia. Okres braku informacji o losie porwanych generował długotrwałe skutki psychologiczne i społeczne, zarówno wśród rodzin, jak i całej społeczności koptyjskiej w Egipcie. W literaturze podkreśla się, że niepewność losu jest jednym z najbardziej destrukcyjnych aspektów przemocy zbiorowej, prowadzącym do chronicznej traumy i destabilizacji więzi społecznych²⁰.

¹⁹ *ISIS propaganda analysis: A. Winter, Media Jihad*, s. 41–44. <https://icsr.info/wp-content/uploads/2017/02/ICSR-Report-Media-Jihad.pdf> (dostęp: 10.01.2026).

²⁰ P. Wojnicz, *Zaginięcia osób...*, op. cit., s. 67–72.

Przypadek 21. porwanych migrantów unaocznia również potrzebę uwzględniania zaginięć w analizach dotyczących bezpieczeństwa międzynarodowego, migracji oraz ochrony mniejszości religijnych. Zaginięcie nie jest tu jedynie „brakiem danych”, lecz celowym mechanizmem przemocy symbolicznej, który wzmacnia oddziaływanie terrorystyczne nawet przed ujawnieniem ostatecznego losu ofiar.

Z perspektywy nauk o bezpieczeństwie analizowany przypadek wskazuje na potrzebę systemowego uwzględniania fazy zaginięcia w procedurach reagowania kryzysowego, analizach ryzyka oraz mechanizmach ochrony migrantów i mniejszości religijnych. Pomijanie tego etapu prowadzi do niedoszacowania rzeczywistego oddziaływania przemocy terrorystycznej oraz jej długofalowych skutków społecznych.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza pozwala sformułować wniosek, że zaginięcie osób w kontekście działalności organizacji terrorystycznych nie powinno być traktowane wyłącznie jako etap poprzedzający akt przemocy bezpośredniej, lecz jako samodzielny instrument oddziaływania terrorystycznego, o wyraźnym wymiarze psychologicznym, społecznym i symbolicznym. Przypadek 21. egipskich Koptów porwanych w Libii przez struktury tzw. Państwa Islamskiego stanowi przykład szczególnie wyrazisty, ukazujący, w jaki sposób kontrolowana niepewność losu ofiar oraz czasowe zawieszenie informacji mogą zostać wykorzystane jako narzędzie zastraszania całych wspólnot religijnych i narodowych.

Analiza ta wykazała, że zaginięcie – rozumiane jako okres braku wiedzy o losie porwanych – generuje skutki wykraczające poza bezpośrednie doświadczenie ofiar. Oddziałuje ono na rodziny, lokalne społeczności, struktury religijne oraz świadomość zbiorową, prowadząc do długotrwałych konsekwencji w postaci traumy, poczucia zagrożenia i destabilizacji relacji społecznych. W tym sensie zaginięcie przymusowe należy rozpatrywać jako formę przemocy pośredniej, której celem jest nie tylko fizyczne unicestwienie jednostek, lecz również symboliczne naruszenie integralności wspólnoty.

Szczególne znaczenie w analizowanym przypadku ma kontekst religijny. Ofiary porwania i egzekucji należały do Kościoła Koptyjskiego – wspólnoty o wyjątkowo długiej ciągłości historycznej, głęboko zakorzenionej w dziejach Egiptu oraz w tożsamości jego chrześcijańskiej mniejszości. Kościół ten, będący nie tylko instytucją religijną, lecz również przestrzenią społecznej integracji, pamięci historycznej i kulturowej ciągłości, odegrał kluczową rolę w interpretacji wydarzeń z 2015 roku. Reakcja Kościoła Koptyjskiego, w tym

uznanie zamordowanych za męczenników, stanowiła akt symbolicznego przeciwstawienia się strategii dehumanizacji stosowanej przez sprawców przemocy.

W tym kontekście niezwykle istotne znaczenie badawcze ma miejscowość Al-Our (Al-Aour) w Górnym Egipcie – wieś pochodzenia większości porwanych Koptów. To właśnie tam powstał Kościół Męczenników Wiary i Ojczyzny²¹, który pełni dziś funkcję nie tylko sakralną, lecz także memorialną i wspólnototwórczą. Wymiar religijny kościoła wyraża się przede wszystkim w jego funkcji liturgicznej i symbolicznej. Pamięć o 21. męczennikach została zintegrowana z codzienną praktyką religijną, a ich ofiara interpretowana jest w kategoriach martyria – świadectwa wiary, a nie jedynie aktu przemocy. Ikonografia, rytuały oraz narracja homiletyczna przekształcają wydarzenie traumatyczne w element duchowej ciągłości Kościoła Koptyjskiego, wzmacniając tożsamość religijną i poczucie wspólnoty wiernych.

Z punktu widzenia badań społecznych i religioznawczych Kościół Męczenników Wiary i Ojczyzny pełni funkcję miejsca pamięci, w którym religia działa jako mechanizm odporności wspólnotowej. Przestrzeń ta umożliwia transformację doświadczenia zaginięcia i przemocy w narrację sensu, wierności i przynależności, ukazując rolę Kościoła Koptyjskiego jako instytucji zdolnej do integracji, stabilizacji i symbolicznego oporu wobec przemocy ekstremistycznej.

Autorka niniejszego artykułu prowadziła badania terenowe w tej miejscowości oraz przebywała bezpośrednio w przestrzeni, w której pamięć o zamordowanych jest elementem codziennego życia religijnego i społecznego. Doświadczenie to, choć w tekście zachowane w rygorze akademickiego dystansu, miało istotne znaczenie dla pogłębienia interpretacji analizowanego przypadku.

Obserwacja funkcjonowania wspólnoty w Al-Our pozwala bowiem dostrzec, że pamięć o 21. męczennikach nie została zamknięta w narracji jednorazowego wydarzenia, lecz stała się integralnym elementem tożsamości lokalnej i religijnej. Kościół, ikony, narracje liturgiczne oraz praktyki modlitewne tworzą spójną strukturę pamięci zbiorowej, w której doświadczenie zaginięcia i przemocy zostało przekształcone w narrację godności, wierności

²¹ Choć świątynia jest głęboko zakorzeniona w lokalnym kontekście Al-Our, jej znaczenie wykracza poza granice wsi i gubernatorstwa Minya. Stała się ona symbolem losu koptyjskiej mniejszości w regionie Bliskiego Wschodu oraz punktem odniesienia w globalnej debacie o wolności religijnej, migracji zarobkowej i przemocy ekstremistycznej. Obecność jednego obywatela Ghany wśród męczenników – i jego wspólny pochówek – dodatkowo wzmacnia uniwersalny wymiar tego miejsca, ukazując je jako przestrzeń pamięci przekraczającą granice narodowe.

i duchowego oporu. Z perspektywy badań społecznych i religioznawczych jest to przykład mechanizmu, w którym wspólnota reaguje na traumę poprzez sakralizację cierpienia i jego włączenie w szerszą historię zbawienia oraz ciągłości wiary.

Warto podkreślić, że obecność jednego obywatela Ghany wśród ofiar oraz jego wspólny pochówek z pozostałymi męczennikami dodatkowo wzmacniają uniwersalny wymiar tego wydarzenia. Przekracza on granice narodowe i etniczne, ukazując zagrożenie, jakie terroryzm niesie dla migrantów oraz mniejszości religijnych w przestrzeni transnarodowej. Jednocześnie fakt ten został włączony w narrację Kościoła Koptyjskiego jako świadectwo wspólnoty wiary, a nie wyłącznie przynależności narodowej.

Z perspektywy metodologicznej artykuł potwierdza wartość łączenia analizy dokumentów, raportów instytucjonalnych i literatury naukowej z elementami badań terenowych i obserwacji bezpośredniej. Takie podejście umożliwia nie tylko rekonstrukcję faktów, lecz również głębsze zrozumienie społecznych i kulturowych konsekwencji zaginięć w kontekście przemocy ekstremistycznej. Doświadczenie autorki jako badaczki obecnej w przestrzeni pamięci – w Al-Our – pozwoliło na uchwycenie wymiaru, który pozostaje niedostępny w analizach opartych wyłącznie na źródłach wtórnych.

Podsumowując, przypadek 21. Koptów porwanych w Libii dowodzi, że zaginięcie może być skutecznym narzędziem terroru, oddziałującym na wielu poziomach: indywidualnym, wspólnotowym, religijnym i międzynarodowym. Jednocześnie reakcja Kościoła Koptyjskiego oraz lokalnej społeczności w Al-Our pokazuje, że wspólnota religijna może przekształcić doświadczenie przemocy w źródło tożsamościowej siły i ciągłości. W tym sensie artykuł wnosi wkład do badań nad zaginięciami osób, terroryzmem oraz rolą religii jako czynnika odporności społecznej w obliczu przemocy ekstremistycznej.

Należy podkreślić, że zaprezentowana analiza ma charakter jakościowego studium przypadku i opiera się na dostępnych źródłach wtórnych oraz materiale instytucjonalnym, co wiąże się z naturalnymi ograniczeniami w zakresie dostępu do pełnej dokumentacji zdarzeń. Jednocześnie specyfika badanego przypadku – jego jednoznaczny wymiar symboliczny, religijny i międzynarodowy – pozwala traktować go jako modelowy przykład zaginięcia wykorzystwanego jako narzędzie terroru w warunkach konfliktu asymetrycznego.

Bibliografia

- Agenzia Fides, *Libyan authorities confirm the bodies of the 21 Coptic martyrs have been found*, https://www.fides.org/en/news/63028-AFRICA_LIBYA_Libyan_authorities_confirm_the_bodies_of_the_21_Coptic_martyrs_have_been_found (dostęp: 23.12.2025).
- Atiya Aziz S. (red.), *The Coptic encyclopedia*, vol. 3, New York 1991.
- Chitty D.J., *The Desert a City. An Introduction to the Study of Egyptian and Palestinian Monasticism under the Christian Empire*, Blackwell 1966, <https://archive.org/details/desertcityintrod0000chit> (dostęp: 15.01.2026).
- Gawdat G., *Coptic Civilization, Two Thousand Years of Christianity in Egypt*, New York, 2014, s. 29–45, <https://aucpress.com/9789774166556/> (dostęp: 23.12.2025).
- Griffith S.H., *The Church in the Shadow of the Mosque*, Princeton 2008, <https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691146287/the-church-in-the-shadow-of-the-mosque> (dostęp: 23.12.2025).
- Human Rights Watch, *Libya/Egypt: Murder of Egyptians a War Crime*, <https://www.hrw.org/news/2015/02/16/libya/egypt-murder-egyptians-war-crime> (dostęp: 23.12.2025).
- International Organization for Migration, *Migration in Libya: A Country Profile, IOM 2015*, <https://publications.iom.int/books/migration-libya-country-profile-2015> (dostęp: 23.12.2025).
- ISIS propaganda analysis: A. Winter, *Media Jihad*, ICSR King's College London 2017, <https://icsr.info/wp-content/uploads/2017/02/ICSR-Report-Media-Jihad.pdf> (dostęp: 23.12.2025).
- Meinardus O.F.A., *Two Thousand Years of Coptic Christianity*, Cairo 1999, <https://aucpress.com/9789774245112> (dostęp: 15.01.2026).
- Niżnik-Karmowska A., *Tożsamość kulturowa na Bliskim Wschodzie – casus Koptów w Egipcie*, „Roczniki Humanistyczne” (UJ), 2015, s. 23–42, 60–75, <https://ruj.uj.edu.pl/bitstreams/ca0296a6-e0b7-4ad1-bb5e-02d2fc0f4847/download> (dostęp: 23.12.2025).
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, *Zeid urges Libyans to oppose extremism after “vile” murder of Coptic Christians*, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2015/02/zeid-urges-libyans-oppose-extremism-after-vile-murder> (dostęp: 15.01.2026).
- UNHCR, *Libya Operational Update*, 2015, s. 3–5, <https://www.unhcr.org/libya.html> (dostęp: 15.01.2026).
- United Nations News/ReliefWeb, Security Council, *Ban condemn ISIL murder of 21 Egyptian Coptic Christians in Libya*, <https://reliefweb.int/report/libya/security-council-ban-condemn-isil-murder-21-egyptian-coptic-christians-libya> (dostęp: 15.01.2026).
- United Nations Security Council, *Security Council Press Statement on Murder of 21 Egyptians (SC/11782)*, <https://press.un.org/en/2015/sc11782.doc.htm> (dostęp: 15.01.2026).
- Urbaniak A., *Wieloletnie zaginięcia osób jako efekt działań przestępczych*, „Biuletyn Kryminologiczny” nr 24/2017.
- Wejksznier A., *Państwo Islamskie. Narodziny nowego kalifatu?*, Warszawa 2016.
- Wentkowska A., *Poszukiwania osób zaginionych*, Warszawa 2016.
- Wojnicz P., *Zaginięcia osób. Studium prawne, kryminalistyczne i kryminologiczne*, Olsztyn 2021.